

Uvodnik

IX. ZNANSTVENI SKUP DANI ANDRIJE ŠTAMPARA

Za svojega života i stručnoga djelovanja Andrija Štampar ostavio je nezaboravan i neizbrisiv trag u svim sferama i na svim razinama zdravstvene zaštite diljem cijeloga svijeta, organizirajući i sudjelujući u stvaranju mogućnosti što pristupačnije zdravstvene zaštite svim slojevima stanovništva, gdje god se nalazili, bez ikakvih privilegija i neovisno o materijalnim mogućnostima tražitelja zaštite zdravlja. Osmislilo je i uspostavio mnogobrojne zdravstvene ustanove i institucije, od kojih su najpoznatiji domovi zdravlja, njih više od 250, koji i danas funkcioniraju i rade po njegovoj zamisli, kao i razni zavodi i obrazovne ustanove, od kojih u Hrvatskoj valja istaknuti Medicinski fakultet u Rijeci i tamošnju Višu školu za medicinske sestre, Školu narodnog zdravlja »Andrija Štampar« u Zagrebu i Institut za malariju u Trogiru, kao i bakteriološke stanice, antituberkulozne, antivenerične i antitrahomske ambulante.

Djelovanje Andrije Štampara ostavilo je traga ne samo u Hrvatskoj i na prostorima bivše Jugoslavije nego i diljem svijeta – od Azije, Kine, Indije i Afganistana do Sjedinjenih Američkih Država i Afrike – ostvarivši i tamo svoje vizije i sposobnosti organizacije, uvijek vođen svojom humanošću i odlučnošću da pravo na zdravstvenu zaštitu moraju svi imati u jednakoj mjeri. Sudjelovao je i u osnivanju Svjetske zdravstvene organizacije (World Health Organization, WHO): pod njegovim je vodstvom Privremeno (Interimno) povjerenstvo od 1946. pripremalo i izradilo Ustav te organizacije. Predsjedao je prvoj Svjetskoj zdravstvenoj skupštini Svjetske zdravstvene organizacije u Ženevi 1948., nakon čega je kao izaslanik iste proučavao javno zdravstvo i medicinsko školstvo. U Hrvatskoj je bio rektor Sveučilišta u Zagrebu (1945–46) te predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (danas Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1947–58). Najveći doprinos Andrije Štampara promocija je preventivne medicine i njezina značaja u unaprjeđenju zdravlja cjelokupne populacije, vođena njegovom definicijom: »Zdravlje je stanje potpunog fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti i iznemoglosti«.

Znanstveni skup Dani Andrije Štampara održava se od 2004. godine u Slavonskom Brodu, okupljajući znanstvenike i stručnjake različitih profila koje povezuje interes za Štamparovu baštinu i povijest medicine. Deveti znanstveni skup Dani Andrije Štampara održan je od 31. ožujka do 1. travnja 2023. u organizaciji Hrvatskoga liječničkog zbora Podružnice Slavonski Brod i Opće bolnice »Dr. Josip Benčević« Slavonski Brod.

Organizacijski odbor skupa činili su Ivica Balen, Josip Samardžić, Davorin Đanić, Danijel Marušić, Mirko Duspara i Mario Blekić, a Znanstveni odbor skupa Martin Kuhar, Antun Tucak, Ivica Balen, Marica Jandrić-Balen, Vlatka Dugački i Davorin Đanić. Glavna tema skupa bila je *Štamparova ideologija i njeni protivnici – jučer, danas, sutra*, a uključene su i slobodne teme iz širega područja zdravstva. Prijećajući se znanstvenoga i praktičnoga rada ovoga velikana hrvatske, ali i svjetske medicine, sudionicima su se na otvaranju Skupa obratili gradonačelnik Slavonskoga Broda Mirko Duspara i župan Brodsko-posavske županije Danijel Marušić te zamjenik ravnatelja Opće bolnice »Dr. Josip Benčević« Boris Hrečkovski, kao i organizatori i začetnici skupa Ivica Balen, Stjepan Čeović i Dragoljub Kocić.

U uvodnome dijelu Skupa Martin Kuhar i Ivica Balen predstavili su knjigu *Hrvatski velikan Andrija Štampar* Ivica Balena i Marice Jandrić-Balen, objavljenu u nakladi »Privlačica« iz Vinkovaca u sklopu nakladničkoga niza *Hrvatski velikani*, a prikaz koje je također uključen u ovaj tematski broj našega časopisa.

Tijekom dva dana održano je sedamnaest od devetnaest predviđenih predavanja. Skup je protekao u poticajnome znanstvenom ozračju, a nakon svakoga bloka predavanja razvila se plodna rasprava, otvorivši međugeneracijski dijalog, uz multidisciplinarni pristup složenoj temi djela i utjecaja Andrije Štampara. Kao predavači najbrojnije su bili zastupljeni medicinari (I. Balen, S. Čeović, D. Kocić, J. Buljan, S. Fatović-Ferenčić, M. Venus, M. Knežević, I. Drenjančević, D. Oršulić, I. Mlinarić i M. Kuhar), no svoj su doprinos dali i povjesničari (Z. Živaković-Kerže, V. Dugački, F. Katanić i M. Kolić), ekonomisti (I. Lukovnjak, unuk Andrije Štampara), farmaceuti (S. Inić, D. Bosiljevac), muzealci (S. Brkić Midžić) i kulturni antropolozi (M. Raguž). Od tih uspješnih izlaganja, koja su se protezala od povijesnih do suvremenih medicinskih tema, u ovome broju našega časopisa objavljujemo njih deset, koji predočavaju Štamparovu baštinu koja je i danas nezaobilazna za razumijevanje svih implikacija koje je njegov rad ostavio u suvremenoj medicini.

Suzana Inić i Domagoj Bosiljevac predstavljaju razvoj ljekarništva i ljekarni na području grada Karlovca te ističu važnost ljekarničke tradicije u franjevačkom samostanu u Karlovcu, kao i njegovu uloga u razvoju karlovačkoga ljekarništva.

Vlatka Dugački i Filip Katanić u svojem radu obrađuju djelovanje Andrije Štampara tijekom Prvoga svjetskog rata na suzbijanju zaraznih bolesti na području

Banske Hrvatske i prikazuju kako je masovna pojava zaraznih bolesti tijekom Prvoga svjetskog rata, tipičnih za nehigijenske, ratne uvjete, poslužila Štamparu kao presudno formativno iskustvo u oblikovanju njegovih razmišljanja u vezi suzbijanja takvih tipova bolesti, uviđajući važnost edukacije stanovništva, preventive i cijepljenja, što je pak utjecalo na njegove daljnje koncepcije i poglede na organizaciju, ustroj i djelovanje javnoga zdravstva.

Zlata Živaković-Kerže i Marija Benić Penava bave se djelovanjem Lige protiv tuberkuloze u Osječkoj oblasti kao temeljem Štamparove zamisli narodnoga zdravstvenog prosvjedičavanja kroz osvrt na dva sastanka (II. i III.) liječnika Osječke oblasti u 1927. i 1928. godini te ujedno donose pregled antituberkuloznoga pokreta u Europi te razvoj sustava dispanzera i reforme javnoga zdravstva u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1920-ih.

Silvija Brkić Midžić prezentira fotografsku građu iz fundusa Hrvatskoga muzeja medicine i farmacije Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti koja svojim sadržajem pridonosi čuvanju sjećanja o specifičnom socijalno-medicinskom modelu razvoja hrvatskoga zdravstva te čini polazište u daljnjim interpretacijama i prezentacijama Štamparova djela.

Ivica Balen i Marica Jandrić-Balen donose pregled povijesti hrane, ukazujući kako se hrana značajno mijenjala kroz povijest, od sasvim prirodnih namirnica preko početaka kuhanja hrane do početaka proizvodnje hrane. Također opisuju dvanaest ključnih točaka koje su mijenjale vrste, količine i kvalitetu hrane, što je djelovalo na broj stanovništva, kao i na njegov izgled i zdravlje.

Marko Kolić bavi se utjecajem Štamparovih ideja o socijalnoj medicini i razvoju javnoga zdravstva na studentsku populaciju Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na primjeru Kluba zdravlja »Andrija Štampar«, analizirajući djelovanje Kluba, aktivnosti koje je provodio i ostvarene rezultate u razdoblju 1951–90.

Matej Knežević obrađuje djelovanje arhitektice Zoje Dumengjić, istaknute protagonistice moderne arhitekture, koja je ostavila opsežan i značajan doprinos u specijaliziranom području arhitekture zdravstvene namjene te čiji je rad bio utemeljen na socijalnim postavkama Andrije Štampara.

Dragoljub Kocić iz osobne perspektive kao medicinskoga djelatnika, ali i svojih kontakata s Andrijom Štamparom kao profesorom i dekanom Medicinskoga fakulteta daje usporedbu javnoga zdravstva prema Štamparovim postulatima i onoga što je od Štamparove vizije javnoga zdravstva preostalo u suvremeno doba.

Dražen Oršulić razmatra pitanje preventivne medicine od prapovijesti do suvremenoga doba koja se bavi prevencijom bolesti, promicanjem i očuvanjem zdrav-

lja, naglašavajući nužnost neophodno aktivnoga angažiranja svih sudionika društva unutar i izvan zdravstva pri prevenciji bolesti i promicanju zdravlja.

Josip Buljan na temelju studije slučaja predstavlja način na koji se ideja zdravlja u Štamparovu smislu može ostvariti na osobnoj razini, prikazujući pojedinca koji je, prakticirajući ideje zdravlja i higijene u duhu nauka Andrije Štampara, doživio 106 godina.

Skup je donio niz novih spoznaja i pogleda. U jeku pandemije bolesti COVID-19 pokazalo se koliko su Štamparove zasade aktualne i u XXI. st. po pitanju promocije preventivne medicine i njezina značaja u unapređenju zdravlja cjelokupne populacije, dok javnozdravstvenim stručnjacima ovakvo podsjećanje može dati snagu da ustraju u svom teškom i nezahvalnom, ali za zdravlje ljudi najkorisnijem poslu, a svima ostalima pomoći da razumiju svrhu medicinskoga postojanja i djelovanja, kao i nužnost prevencije. U skladu s navedenim, Dani Andrije Štampara održavaju se ne samo u spomen na ovoga velikana hrvatske medicine nego i radi širenja medicinsko-znanstvenih spoznaja, koje će ovim putem biti javno dostupne.

VLATKA DUGAČKI

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje 4.0 međunarodna (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Sadržaj se smije umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti, preradivati i koristiti u bilo koju svrhu, uz obavezno navođenje autorstva i izvora.